

RESEARCH ARTICLE / ARAŞTIRMA MAKALESİ

Jean Baudrillard ve Trompe-L'œil Diyalektiğinde Jean Nouvel Mimarlığı

Jean Nouvel Architecture in The Dialectics of Trompe-L'œil and Jean Baudrillard

Semiha İsmailoğlu

Doç. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Türkiye,
e-mail: semiha.ismailoglu@erdogan.edu.tr

Öz

Mimarlık ve felsefe ara kesitinde büyük bir öneme sahip olduğu düşünülen Jean Baudrillard, söylemleri ve kavramları ile adından sıkça söz ettirmektedir. Birçok disiplinle ilişkili olan çalışmaları da birbiriyle etkileşim içerisinde. Gerçeğin kaybolduğu ve hipergerçekliğin yaşandığı bir evrende yanılsamalar üzerinden söylemleri de bulunmaktadır. Yanılsamalar olarak söz ettiği trompe-l'œil kavramı gerçekçi görünen bir optik yanılsama olarak özellikle resim alanında kullanılan bir tekniktir. Baudrillard'ın gerçek diye üretilen trompe-l'œil olarak anlatmak istediği var olmayanın var olma durumu ile ilgili algı karmaşası yaratılmasıdır. Bu bağlamda trompe-l'œil tekniğini sıklıkla kullandığı düşünülen ve Baudrillard ile mimarlık disiplininden etkileşim içerisinde olan mimar Jean Nouvel üzerine tartışılması gereksinimi duyulmuştur. Çalışmanın amacı göz yanılsama tekniği olan trompe-l'œil ile Nouvel mimarlığı üzerinden mimarlık alanında kullanımını değerlendirmektir. Ayrıca mimarlıkta yaratılmak istenen algı için trompe-l'œil tekniğinin kullanımını örnekle aktarmaktır. Çalışmanın örneklemi Jean Nouvel'in yapılarında oluşmaktadır. Çalışma kapsamındaki yapılar Jean Nouvel'in yapıları anlattığı metinler üzerinden ele alınmıştır. Çünkü mimarın tasarıma dair düşüncelerini doğrudan edinmek ve net bilgi edinerek irdelemelerde bulunulması gerekmektedir. Nouvel'in tasarımlarından seçilen örnekler doğal ışık ve cam yüzey kullanılarak trompe-l'œil olduğu düşünülenlerden seçilmiştir. Sonuç olarak Nouvel'in tasarımlarında doğal ışık ve cam yüzeylerin önemli olduğu; Cartier Vakfı yapısının doğrudan bir trompe-l'œil uygulaması olduğu söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Jean Baudrillard, Trompe-L'œil, Jean Nouvel, Mimarlık.

Citation/Atf: İSMAİLOĞLU, S. (2024). Jean Baudrillard ve Trompe-L'œil Diyalektiğinde Jean Nouvel Mimarlığı. *Journal of Arts*. 7(2): 61-69, DOI: 10.31566/arts.2393

Corresponding Author/ Sorumlu Yazar:
Semiha İsmailoğlu
E-mail: semiha.ismailoglu@erdogan.edu.tr

Bu çalışma, Creative Commons Atif 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Abstract

Jean Baudrillard, who is thought to have great importance at the intersection of architecture and philosophy, is frequently mentioned in his discourses and concepts. His studies, which are related to many disciplines, also interact with each other. There are also discourses based on illusions in a universe where reality is lost and hyperreality is experienced. The concept of *trompe-l'œil*, which he refers to as illusions, is a technique used especially in the field of painting as a realistic-looking optical illusion. What Baudrillard means by *trompe-l'œil* produced as real is the creation of a confusion of perception regarding the existence of the non-existent. In this context, it was felt necessary to discuss the architect Jean Nouvel, who is thought to have frequently used the *trompe-l'œil* technique and who interacted with Baudrillard in the discipline of architecture. The aim of the study is to evaluate *trompe-l'œil*, an optical illusion technique, and its use in the field of architecture through Nouvel architecture. In addition, what can be done using the *trompe-l'œil* technique to create the desired perception in architecture is explained with examples. The sample of the study consists of Jean Nouvel's buildings. The structures within the scope of the study were discussed through the texts in which Jean Nouvel described the structures. Because it is necessary to directly obtain the architect's thoughts about the design and to make analysis by obtaining clear information. The examples selected from Nouvel's designs were chosen from those thought to be *trompe-l'œil*, using natural light and glass surfaces. As a result, natural light and glass surfaces are important in Nouvel's designs. It can be said that the Cartier Foundation structure is a direct application of *trompe-l'œil*.

Keywords: Jean Baudrillard, Trompe-L'œil, Jean Nouvel, Architecture.

1. GİRİŞ

Mimarlık ve felsefe disiplinleri birbiriyle ilişkili olarak sıkça ortak çalışmaların yürütüldüğü alanlardandır. Filozoflar ve mimarlar da sinema, televizyon ve edebiyat gibi alanlarda interdisipliner çalışmalarda rol almaktadır. Bu çalışma Jean Baudrillard ve a *trompe-l'œil* kavramı bağlamında Jean Nouvel mimarlığı üzerine kurgulanmıştır. Jean Baudrillard, metinleri performans niteliğinde olan ve büyük okur kitlesinin ilgisini çeken bir yazar ve konuşmacıdır. Bununla beraber çalışmaları son derece tartışmalı ve çok fazla iğneleyen eleştiriye maruz kalmaktadır. Baudrillard hakkındaki tüm bu sert yorumlara rağmen, kendisi hakkında üretilen ya da teorilerinden bugüne kadar yararlanılan birçok kitap ve makale ile geniş bir eleştirel takipçi kitlesine sahiptir. Eserlerinin çeşitli dillere çevrilmiş olması onun daha "ciddi" bir düşünür ve yazar olarak değerinin anlaşılmasını desteklemiştir.

Baudrillard mimarlık üzerine çalışmak gibi bir düşüncesinin olmadığını fakat insanın konu edinildiği bir yerde mekândan veya mimariden bahsetmemenin mümkün olmadığını belirtmiştir. Baudrillard'ın eserleri arasında iki tanesi mimarlık alanıyla doğrudan ilişkilidir.

Bunlardan biri Jean Nouvel ile söyleşilerinin olduğu "Tekil Nesnelere: Mimarlık ve Felsefe"; bir diğeri ise Avusturya Graz'daki Neue Galerie'de şahsına ait eserlerin yer aldığı serginin açılış konuşmasından oluşan "Vérité ou radicalité de l'architecture suivi de y-a-t-il un pacte de l'architecture" (Hakikat mi Radikalite mi? Mimarlığın Geleceği) (Baudrillard ve Nouvel, 2011; Baudrillard, 2013). Çalışmanın Baudrillard ve Nouvel ilişkisi üzerinden yürütülmesinin temel sebebi, bir süre etkileşim halinde olmuş olmaları ve Nouvel mimarlığı üzerinden ortak söylemleri paylaşmış olmalarıdır.

Baudrillard'ın söylemlerinde sıkça değindiği *trompe-l'œil* kavramı yani yanılsama / göz aldatici kavramı ile Nouvel'in yapılarında yaratmak istediği algı karmaşasının ortak paydada bulunduğu düşüncesi bu çalışmanın yapılması gerektiğini düşündürmüştür. Bu bağlamda sanat alanında sıkça kullanılan *trompe-l'œil* uygulamasının ne olduğu ve Baudrillard ile ilişkisine değinildikten sonra Nouvel mimarlığı bu kavramın mimarideki yansımaları üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Nitel bir araştırma kurgusu olduğu için metinler ve tasarım fotoğrafları üzerinden yürütülmüştür. Yapıların okunması Nouvel'in tasarımlarına dair bilgilendirme olarak mimarlık ofisinin web

sayfasında verdiği bilgiler ışığında yapılmıştır. Bunun nedeni tasarımlarının öz ve doğru olarak anlatımı ile yapılarak onun söylemlerinden değerlendirmede bulunulmuştur. Mimaride algının değişiminde felsefe ve sanat düşüncelerinden bilerek veya bilmeden nasıl yararlanıldığı ortaya konulmuştur.

2. JEAN BAUDRILLARD VE TROMPE-L'ŒIL

27 Temmuz 1929'da Fransa'nın Reims şehrinde doğan düşünür Jean Baudrillard söylemleri ile dikkatleri üzerine toplayan ve dijital çağ sonrası için olan ön görüşleriyle adından söz ettiren bir sosyologdur. Felsefe, sosyoloji ve kültürel eleştiri alanlarında önemli katkılarda bulunmuştur. Simülasyon kuramı ile gerçek, simülakr, hipergerçek, gösterge, gösterilen gibi kavramlara yeni tanımlamalar getirerek kendi bakış açısıyla düşüncelerini açıklamıştır. Yeni tanımlamalar yapmasında kavramlarının birbirine karşılık verememesi ve bu durumda gösteren ve gösterilen arasında iletişimsizlik oluşmuştur. Baudrillard hipergerçek bir evrene geçildiğini ve gerçeğin kaybolduğunu belirterek bu doğrultuda göstergelerin içeriğinin kaybolduğunu dile getirmiştir. Fakat anlamlarını kaybetmiş olmalarına karşın göstergelere de simülakrlara olduğu gibi -miş gibi davranılmaya devam edilmektedir (Adanır, 2004; Baudrillard, 2009; Baudrillard, 2017; Baudrillard, 2019;

İsmailoğlu, 2021; İsmailoğlu & Beşgen, 2019; Lane, 2008). Bu bağlamda hipergerçek üretimine neden olan "trompe-l'œil" yani yanılsama gerçeğin kaybolmasına ve algıda karmaşaya yol açmaktadır.

Fransızca 'trompe-l'œil, göz aldatmacası veya yanılsama anlamına gelmektedir. Bu kavram genellikle gerçekçi görünen bir optik yanılsaması için kullanılmaktadır. Genelde resimle ilişkilendirilen trompe-l'œil, anlaması istenen kişiyi -miş gibi yaparak nesnelere veya alanları gerçekmiş gibi algılamasını sağlar (Baudrillard, 1977; Little, 2016; Somerville, 2020; Sözen ve Tanyeli, 2014). Bu kavram, mevcutta var olan dünya ile algımız arasındaki sınırı sorgulamamızı isteyen; eserin / nesnenin / mekânın tasvir edilen kadar gerçekçi ve doğal görünmesini amaçlayan sanat tarihinden bir gelenek olarak betimlenebilir (Baudrillard, 1977; Ebert-Schifferer, 2002; Kaya, 2020) (Şekil 1).

Fotogerçekçilik akımının ardından gerçeğin ötesinde bir gerçeği gösteren görselliği oluşturmayı amaçlayan ve illüzyon ayrıntıları içeren Hipergerçekçilik akımı ortaya çıkmıştır. Fotogerçekçi ve hipergerçekçi çalışmalar artık modellerini gerçeklikte değil, gerçeklik kesitini fotoğraflık görüntülerde aramaktadır. Fotoğraflık ayrıntılar kullanarak gerçek olduğuna inandıracak trompe-l'œil kullanan resimler ortaya çıkmıştır. Fotogerçekçilik akımında

Şekil 1. Villa Farnesina'nın duvar yüzeyi ve Aziz İgnatius Kilisesi'nin tavan yüzeyindeki trompe-l'œil uygulamaları

Kaynak. <https://bitly.ws/3fXjm>
<https://bitly.ws/3fXkf>

trompe-l'œil bulunan hipergerçek eserlere doğrudan trompe-l'œil denilmektedir. Ayrıca bu eserler hipergerçek olarak da adlandırılmaktadır (Ihringová, 2021; Maine, 1991; Ocvirk vd., 2015; Yılmaz, 2022).

Trompe-l'œil her ne kadar Barok döneminde ortaya çıkmış olsa da Batı'da yanılısamanın kullanılmaya başlanması antik dönemlere dek uzanmaktadır. Trompe-l'œil tekniği, günümüzde resim, seramik, mimari, heykel ve dekoratif sanatlar gibi farklı sanat disiplinlerinde yaygın olarak tercih edilmekte ve yanıltıcı unsurları içermektedir (Akçay, 2015; Baudrillard, 1977; Barrett, 2022; Kaya, 2020; Yılmaz, 2022). Baudrillard, trompe-l'œil için 9. yy. sonrasında heykel, resim ve mimari arasındaki sınırları ortadan kaldıran bir çeşit gerçeklik uygulamasına dönüştüğünü ifade etmiştir (Baudrillard, 1977). Trompe-l'œil'in sadece bir taklit değil, gerçeklik ve sanallık arasındaki ilişki yoluyla gerçeklik kavramının bir uzantısıdır (Park, 2022). Trompe-l'œil, genellikle ölü tabiat resimleri ya da içe dönük, çoğu zaman evlerin iç mekânındaki küçük nesnelerin olduğu eserlerde kullanılır (Little, 2016; Wade & Hughes, 1999).

Trompe-l'œil ile ilgili güzel sanatlar ve sanat tarihi alanında yüksek lisans tez çalışmaları yürütüldüğü; çeşitli bilim ve sanat dallarında uygulamalar üzerinden yürütülen akademik çalışmalar yapıldığı belirlenmiştir. Ayrıca mimarlık alanında dijital mimarlık sayfalarında kaleme alınan metinler dışında akademik bir makale, bildiri veya tez çalışmasına rastlanmamıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda mimarlık alanında bilinçli veya bilinçsiz trompe-l'œil uygulamaları olduğunun tespit edilmesi ve Baudrillard'ın kavram üzerine söylemlerinin olması, bu çalışmayı yapmaya yöneltmiştir.

3. JEAN NOUVEL MİMARLIĞI

1945 yılında Fransa'nın Fumel şehrinde dünyaya gelen Jean Nouvel, École Nationale Supérieure des Beaux-Arts okuluna kayıt olabilmek için açılan ulusal yarışmada birinci olarak adını duyurmuştur. 1967 ile 1970 yılları arasında mimar Claude Parent ve Paul Virilio'nun yanında çalışan Nouvel, 1970'te eğitimini tamamlayarak François Seigneur ortaklığında birlikte mimarlık

ofisi açmıştır. Kısa bir sürede Fransa'da mimarlık alanında adından söz ettiren önemli figürlerden biri haline gelmiştir. 1980 yılında ilk Paris Mimarlık Bienali'ni kurmuş, 1981 yılında ise Paris'te Arap Dünyası Enstitüsü için yapılan yarışmayı kazanarak ününü Ortadoğu'ya da taşımıştır. Ayrıca otuz yakın kitabın yazarı olan Nouvel, 2008 yılında mimarlık alanının Nobel'i olarak görülen Pritzker Mimarlık Ödülü'nü kazanmıştır (Bouman & Van Toorn, 1994; İnan, 2008; Trincal, 2009; Jean Nouvel, 2024a).

Nouvel'in mimarlık anlayışı genellikle dışsallık, mimarın derinliği, soyut bakış açısı ve malzeme başlıkları doğrultusundadır. Ayrıca Nouvel'e göre mimar olmak gerçekçi olmayı seçmek demektir. Ona göre mimarlık yapının tasarımından inşasına kadarki süreçte ortaya çıkan her çeşitten yapısal, faydacı ve bağlama ait durumun değişimi ve dönüşümü olmuştur. Ayrıca tasarımın bilinenin ötesinde olması için felsefeden yararlanabilmesi gerekmektedir. Nouvel'in tasarımları kendi söylemiyle "kavramsal bir hareketliliğe sahiptir". Bu bağlamda mimarlık hem bir aykırılık hem bütünlük hem de teknik, sanatsal ve felsefidir (Bouman & Van Toorn, 1994; Nouvel, 1994; Sönmez, 2011). Nouvel tasarımlarında soyut bakış açısıyla ışığı ve cam malzemeyi mekânda yaratmak istediği algı için birer araç olarak kullanmaktadır. Bu araçlarla tasarımlarında gerçek ile sanal arasındaki algı karmaşasını şeffaf camlardan yansıyan güneş ışığının hareketleriyle yapının formu, cephe yüzeyleri ve iç mekândaki tasarım kararları ile yaratmaktadır. Bu bağlamda yapıda karmaşıklığın artması sağlanmaktadır (Nouvel, 1994).

4. JEAN NOUVEL VE TROMPE-L'ŒIL ÜZERİNDEN OKUMALAR

Çalışmada Jean Nouvel'in yapılarından Arap Dünya Enstitüsü, Cartier Vakfı, Katar Ulusal Müzesi ve Louvre Abu Dhabi Müzesi'nin mimarisi hakkında bilgi verilerek trompe-l'œil bağlamında değerlendirmeler yapılmıştır. Bu yapıların seçilmesinde Jean Nouvel'in ışık ve camdan yararlanarak yanılısamarlar yani trompe-l'œil uygulaması kullandığı düşünülen projeler etkili olmuştur.

4.1. Arap Dünya Enstitüsü

Arap Devletleri ve Fransa'nın birlikte finanse ettiği Arap Dünya Enstitüsü'nün inşaatı 1987 yılında tamamlanmıştır. Jussieu Üniversitesi ile Seine nehri kıyılarının ortasında tarihi yapıların yoğun olduğu bir konuma inşa edilmiştir. Kuzey cephesi, Paris'in tarihi mahalleleriyle arayüz görevi gören camdan ve alüminyumdan oluşan bir perde duvardır. Cephe malzemesi hem iç hem de dış tarafa doğru çeşitli tek renkli gri tonlarından oluşmaktadır. Yatay deseni, serigrafi yansımaları cephenin üst kısmındaki camın içine yerleştirilmiş gibi görünen eski yapı tuğlası katmanlarını andırmaktadır. Fotoelektrik hücreler ve hareketli açıklıklar, güneş ışığı düzeyine göre doğal ışığın kontrol edilmesine imkân sağlamaktadır. Mekanizma gündelik olarak azami 18 hareket yapacak şekilde tasarlanmıştır. Nouvel'in Arap Dünya Enstitüsü için "batan güneşi kitap kulesinden seyrettiğimde kendi kendime gerçekten saydam bir bina yarattığımızı söylüyorum" sözleri yaratmak istediği düşünceye ulaştığını göstermektedir (İmarabe, 2024). Yapıyı ziyaret edenler iç mekânda oluşan ışık hareketlerini gözlemlemek için de ziyarette bulunmaktadır (Şekil 2).

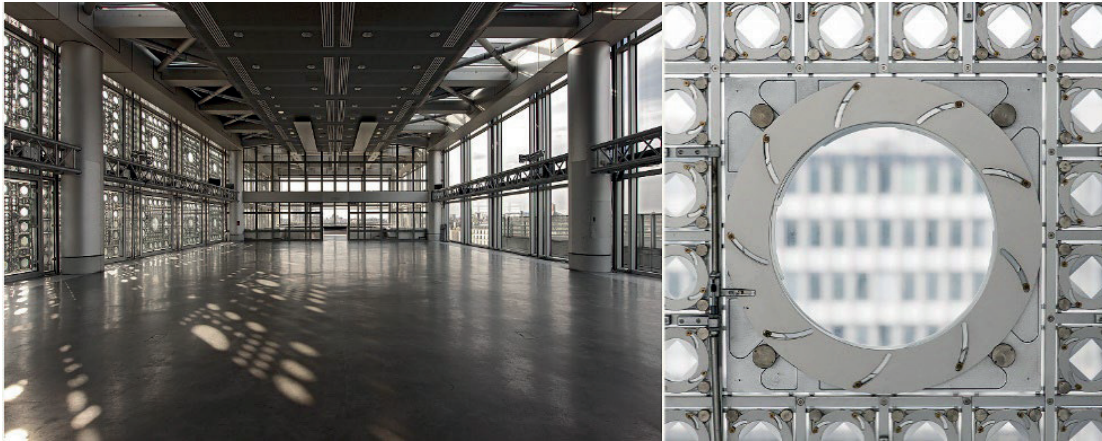
4.2. Cartier Vakfı

Jean Nouvel tarafından tasarlanan yapı 1991 yılında inşa edilmiştir. Cartier taşıyıcılar cephenin içerisine çekildiği için bir duvardan

çok yansıtıcı bir ekran görevi gören cephelere sahiptir. Dış mekânı eşzamanlı olarak gösterdiği için dönemin etkilerini bina kabuğunda taşıyan örneklerden biridir. Yapıda sanallık ve gerçeklik arasındaki ilişki kurulurken camın yansıtıcı ve şeffaf özelliklerinden yararlanılmıştır. Katmanları oluşturan konstrüksiyonu örten cam nedeniyle yüzeyler üzerinde görüntüler birbiri üstüne çakışmakta ve görüntülerini birbirlerine iletmektedir. Özellikle peyzajda ağırlıklı olarak yer alan ağaçlar bulvar boyunca kullanıcıda içerisi ve dışarı arasında algıda yanılsamaya neden olmaktadır. Cam yüzeyler üzerinde oluşan ağaçların yansımaları görüntülerini dış yüzeyde geçmiş gibi göstermektedir. Bu durum da trompe-l'œil yaratmaktadır. Şeffaflığın tasarım kurgusunda bu şekilde kullanılmış olması farklı algılama biçimlerine neden olduğu için olgusal bir durumdur (Demirkol, 2010; Jean Nouvel, 2024b; Mascolo, 2018; Nouvel, 1996; Riley, 1995).

Cartier çevredeki tarihi dokunun aksine sahip olduğu modern özellikleri ile önemli hale gelmiştir. Nouvel tasarımıyla çevresiyle herhangi bir etkileşimde olmayan, aykırı bir duruşu sahip bir yapı kurgulamıştır. Fakat Cartier'in çevresindeki yapı kütlelerinin gerisinde bulunan hat üzerinde konumlanırsa da cam olan ön ve arka cephesi nedeniyle çevresindeki kütleleri bünyesine katmıştır. Böylelikle cam yüzeyler yapı ve kent arasında görsel akışkanlık ve bütüncüllüğü sağlamaktadır (Nouvel, 1996) (Şekil 3).

Şekil 2. Arap Dünya Enstitüsü / 1987 / Fransa

Kaynak. , <https://bitly.ws/3fXkq>

<https://bitly.ws/3fXkm>

4.3. Katar Ulusal Müzesi

Jean Nouvel'in tasarladığı Katar Ulusal Müzesi sıra dışı tasarımıyla ikonik parametrik örneklerden biri olmuştur. Katar Ulusal Müzesi'nde oluşan cephe açıklıklarına konumlandırılan pencerelerin farklı büyüklüklerde ve farklı geometrik formlarda olduğu görülmektedir. Bu durum her pencere açıklığından dışarının farklı bir açıyla ve büyüklükte gözükmesine sebep olacağından iç-dış arasında kurulan ilişki ile beraber iç mekâna giren güneşi ve oluşan gölgeleri de etkilemektedir.

İç mekânda duvarların ve tavanların eğik açılarla birbirleri ile kesişen parçalardan oluşmuş gibi görünmeleri mekân içerisinde uzun mesafe görünüşlerinin kesilmesine sebep olmaktadır.

Hem doğal hem yapay ışığın kullanıldığı iç mekânda eğik yüzeylerin ardından gelen ışık mekânda gizemli bir ambiyans oluşturmaktadır. İç mekânın görünen büyük bir kısmında parlak epoksi zemin kaplama malzemesi kullanılmıştır. Epoksi malzemenin parlaklığı, dolayısıyla yansıtıcılık özelliği mekân içerisindeki eğik yüzeylerle birlikte ışığın zeminden yansırarak mekânda etkisinin artmasına sebep olmuştur (Jean Nouvel, 2024c) (Şekil 4).

4.4. Louvre Abu Dhabi

Jean Nouvel tarafından tasarlanan Louvre Abu Dhabi'nin, 2017 yılında yapımı tamamlanmıştır. Nouvel tasarımında, ışığı, gölgeyi ve yansımayı kullanarak ziyaretçilere farklı bir deneyim yaşatmayı amaçlamıştır. Bununla birlikte geleneksel bir

Şekil 3. Cartier Vakfı/ 1984 / Fransa

Kaynak. https://medas.fondationcartier.com/fondation/images/_ratio1x1_fit_4/1994_JAR_010_HD.jpg
https://medias.fondationcartier.com/fondation/images/_ratio1x1_fit_4/2014_EVE-MEM-6981.jpg

Şekil 4. Katar Ulusal Müzesi / 2019 / Katar

Kaynak. <http://www.jeannouvel.com/wp-content/uploads/2017/04/nmoq-18-04-aj-n-1509-bd-1600x1067.jpg>
<http://www.jeannouvel.com/wp-content/uploads/2017/02/8-nmoq-designed-by-ateliers-jean-nouvel-iwan-baan-1600x1067.jpg>

tasarım anlayışı ve modern yapım tekniklerinin bir sonucu olarak 97.000 m²'lik bir müze kent ortaya çıkmıştır. Bu müze kent içeriğinde sergi salonları ve restoranlar barındırmaktadır. Müze, yapay bir adada bulunan tekil binalar ve tüm bunları altına alan bir kabuktan oluşmaktadır. Paslanmaz çelik ve alüminyumdan yapılan kubbesi 10.000'e yakın parçadan oluşmakta ve gündüz Abu Dhabi'nin yakıcı güneşini keserek ışık hüzmeleri ile kullanıcıya yönelik bir iklimlendirme yaratmaktadır. Nouvel bunu "ışık yağmuru" olarak isimlendirmiştir. Doğaya atfedilen bu olayda, Abu Dabi'nin palmiye ağaçlarından esinlenmiştir (Nouvel 2016; Jean Nouvel, 2024d). Müzenin kabuğunu oluşturan kütlelerin iç mekân yüzeyinde zenithal ve cam aynalar kullanılması güneş ışığının içeriye taşınmasını sağlamıştır. Doğal ışığın gün içerisindeki hareketi iç mekânda sinematik etki yaratmaktadır. Bu nedenle ziyaretçiler sadece müze görmek için değil aynı zamanda müzede ışık oyunlarını deneyimlemek için de ziyarete gelmektedir (Şekil 5).

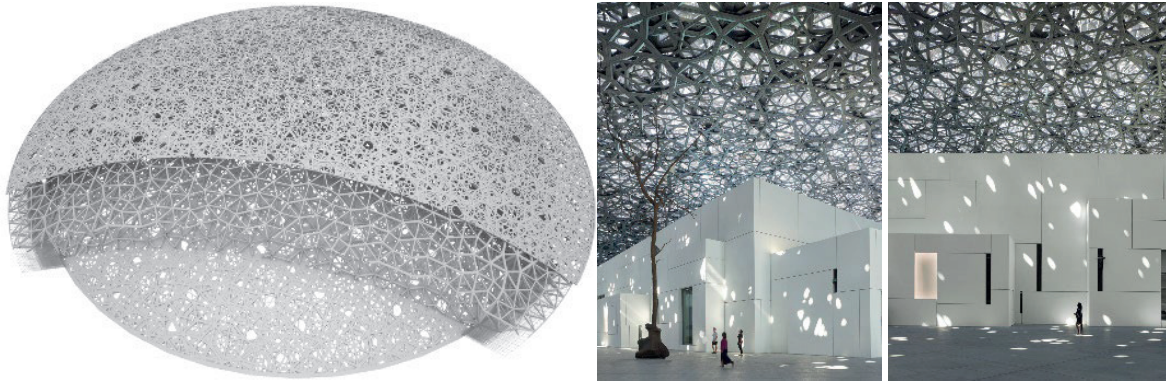
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Mimari tasarım sürecinde mimarın tasarım kararları ve tasarımın çıkış noktası önemli bir role sahiptir. Mimar tasarım süreci boyunca birbirinden farklı parametreleri süzgeçten geçirerek tasarım kurgusunu ortaya koyar. Tasarımcı yapının çevresi, konumu ve kullanıcı ile nasıl bir ilişkisi olacağına karar vermesi bu

süreçte gerçekleşir. Her tasarımcı yapı tipi, topoğrafya, kültür, işveren, kullanıcı, mekânsal organizasyon, malzeme ve yapım tekniği gibi sayısız başlıklar birbirinden farklı tasarıma imza atmaktadır. Tasarımlar mimaride biçimsel ve işlevsel özelliklerinin yanı sıra anlamsal boyutta niteliğe sahiptir. Bu anlamsal boyut yapıya mimar tarafından tasarım süreci içerisinde verilebileceği gibi inşa sonrasında kullanıcılar veya konumu nedeniyle çevredeki yapı kütleleri tarafından da yüklenebilir. Bunun nedeni mimarın hem yapı kütlelerini hem yapının konumunu hem de kullanıcıyı tasarımıyla etkileyecek bir rolü bulunmaktadır. Jean Nouvel'in tasarımcıların derinliğinin ve soyut bakış açısının mimarlık anlayışında önemine vurgu yapması bu durumu desteklemektedir. Mimar anlatmak ve aktarmak istediği duygu ve düşünce bağlamında tasarım parametrelerini kullanarak yapının ömrü boyunca veya ömrü bittikten sonra devam eden anlamsal bir boyut kazandırmaktadır.

Jean Nouvel mimari tasarımlarına anlamsal boyut kazandırmak için cam malzemeden ve doğal ışıktan yararlanmıştır. Nouvel tasarımlarında döneminin modern malzemeleri olan cam ve metal kullanarak strüktürlerini oluşturmaktadır. Cam malzemenin yansıtıcı özelliğinden parçalı ya da kütle boyunca bütüncül olarak yararlanmak için çelik / alüminyum elemanlar kullanmıştır. Nouvel algı karmaşası yaratmak için kütle formunun cephe yüzeylerinde camı kullanması yanlısına veya trompe-l'œil

Şekil 5. Louvre Abu Dhabi / 2017 / Abu Dhabi

Kaynak. <https://bitly.ws/3fXkN>

<http://www.jeanouvel.com/wp-content/uploads/2017/04/louvre-abu-dhabi-ajn-2.jpg>

<http://www.jeanouvel.com/en/projects/louvre-abou-dhabi-3/>

yaratmıştır. Kütlenin iç ve dış mekân arasındaki trompe-l'œil uygulamalarından doğrudan camdan yansımaları kullanırken iç mekânda güneş ışınlarının camdan yansması ile oluşan ışık oyunlarından yararlanmıştır. İç ve dış mekân arasındaki yansımaya ile görünen varlıkları algı karmaşasına neden olmuştur. Kütlenin tavan ve yan yüzeylerinde yer alan camlardan yansıyan güneş ışınları algı karmaşasından ziyade kullanıcılarda sinematografik etki yaratmak üzerine tasarlanmıştır.

Sonuç olarak; Jean Nouvel'in tasarımlarında camın ve gün ışığının kullanımının ne kadar önemli bir yere sahip olduğu son derece açıktır. Bu anlamda Nouvel'in incelenen tasarımlarından Cartier Vakfı yapısının doğrudan bir trompe-l'œil uygulaması olduğu görülmektedir. Fakat incelenen diğer yapılardaki yansımalar trompe-l'œil uygulaması olarak nitelendirilemez. Cartier Vakfı'nın senkronize bir şekilde birbiriyle ilişkili olan katmanları saydamlık sayesinde sınırların belirsizleşmesini ve imgelerin algısında karmaşayı yaratmaktadır. Yapı çevresinde yer alan ağaçların iç mekânda mı ya da dış mekânda mı var olduğu karmaşasına neden olması trompe-l'œil durumunu açıklamaktadır. Bu durum da Baudrillard'ın gerçeğin kaybolduğunu söylediği hipergerçek evrenin bir ürünü olarak Cartier yapısının örneklenebileceğini göstermektedir. İncelenen diğer yapıların iç mekânında oluşan ışık oyunları tam olarak trompe-l'œil olmasa da birbirinden farklı işlevlere sahip bu yapıları deneyimleri ortak bir paydada buluşturmaktadır. Bu doğrultuda iç mekânda yaratılmak istenen ortam koşulları mimar için amacına ulaşmıştır. Bunun başlıca göstergesi bu yapıları sadece işlevi için değil mekândaki ışık oyunlarını deneyimlemek için ziyaret eden kullanıcıların olmasıdır. Ayrıca her saydamlık uygulamasının trompe-l'œil olduğunu söylemek doğru olmayacaktır.

Nouvel mimar kimliğine sahip bireylerin mimarlığı seçerek gerçekçi olmayı da seçtiklerini belirterek genel bir yargısını dile getirmiştir. Burada gerçekçi olma ile kastettiği tasarımlarında yarattığı algısal karmaşalarla zıt düşen durum değil mimarlık mesleğinin tasarım-inşa süreci arasındaki yapısal, faydacı

ve bağlama ait durumlardır. Tasarımın bilinenin ötesinde olması için felsefeden yararlanılması gerektiğini savunarak gerçekçilik ile trompe-l'œil uygulaması bağlamında değerlendirilen tasarımlarını değil tasarım kurgusunun alt yapısını kastetmektedir.

Trompe-l'œil uygulaması resim ve heykel gibi alanlarda yoğun olarak kullanılsa da mimarlık alanında kullanımının var olduğu görülmüştür. Bu bağlamda mimarların tasarımlarında trompe-l'œil uygulamalarını daha fazla kullanmalarının mimarlık disiplininin sanatsal tarafını destekleyeceği düşünülmektedir. Bunun üzerine interdisipliner çalışmalar yapılarak alanda ön plana çıkarılmasına yönelik çalışmalar yapılması önerilmektedir. Ayrıca gelecekte mimarlık alanında yapılacak araştırmalarda seçilen mimar(lar) ve yapıları üzerinden trompe-l'œil uygulamasına dair okumalar yapılabilir. Yapılacak çalışmalar yapısal ölçekle birlikte mobilyalar ile ilişkilendirilerek de yürütülebilir.

KAYNAKÇA

- ADANIR, O. (2004). *Baudrillard'ın Simülasyon Kuramı Üzerine Notlar ve Söyleşiler*, 2. Baskı, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- AKÇAY, A. A. (2015). Resimde Gerçeklik ve Aldatma, Trompo l'œil ve Fotogerçekçilik. Uluslararası Sanat Sempozyumu / "Sanat, Gerçeklik ve Paradoks", Muğla, ss. 29-39.
- BARRETT, T. (2022). *Sanat Üretimi – Form ve Anlam*. Çev. Ebru Berrin Alpay, İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- BAUDRILLARD, J. (2019). *Kusursuz Cinayet*. Çev. Necmettin Sevil, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- BAUDRILLARD, J. (2017). *Simülakrlar ve Simülasyon*. Çev. Oğuz Adanır, 11. Baskı, Ankara: Doğu-Batı Yayınları.
- BAUDRILLARD, J. (2013). *Vérité ou radicalité de l'architecture suivi de y-a-t-il un pacte de l'architecture*, Paris: Sens ve Tonka.
- BAUDRILLARD, J. (2009). *Gösterge Ekonomi Politikası Hakkında Bir Eleştiri*, Çev. O. Adanır ve A. Bilgin, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul.

- BAUDRILLARD, J. (1977). *The Trompe-L'oeil*. Documents de Travail et pré-publications, Centro Internazionale di Semiotica e di Linguistica, 62 Series F, Università di Urbino, Italia.
- BAUDRILLARD, J. ve Nouvel, J. (2011). *Tekil Nesnelere: Mimarlık ve Felsefe*, Çev. Aziz Ufuk Kılıç, İstanbul: YEM Yayınları.
- BOUMAN, O., & VAN TOORN, R. (1994). Tomorrow can take care of itself: a conversation with Jean Nouvel. In *The invisible in architecture*, London: Academy Editions, Ernst & Sohn, pp. 312-325.
- DEMIRKOL, H. (2010). Jean Nuvel'in Çok Katmanlı Mimarisi Üzerinden Bir Kapalı Bahçe Değerlendirmesi. *Art-e Sanat Dergisi*, 3(5), 1-16.
- EBERT-SCHIFFERER, S. (2002). Trompe l'Oeil: The Underestimated Trick.' In *Deceptions and Illusions*. Ed. Sybille Ebert-Schiffere. Washington, DC: National Gallery of Art, pp. 17-39.
- IHRINGOVÁ, K. (2021). Trompe l'oeil and Bullshit—The Problem of the Truth of Realistic Depictions. *Estetyka i Krytyka*, 63(4), 191-205.
- İMARABE. (2024). Institut Du Monde Arabe: Architecture. <https://www.imarabe.org/en/architecture>
- İNAN, D. (2008). 2008 Pritzker Mimarlık Ödülü Jean Nouvel'in. *Mimarlık Dergisi*, 341.
- İSMAİLOĞLU, S. (2021). *Jean Baudrillard'da Mekân Gerçekliği*. Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trabzon.
- İSMAİLOĞLU, S., & BEŞGEN, A. (2019). Replacing Architecture Over Remake Concept: Simulacra Spaces as Design Reality and Representation. *LIVENARCH VI*, 46-58.
- JEAN NOUVEL. (2024a). Biographie. <http://www.jeannouvel.com/jean-nouvel/>
- JEAN NOUVEL. (2024b). Cartier Foundation for Contemporary Art and Cartier Headquarters. <http://www.jeannouvel.com/en/projects/fondation-cartier-2/>
- JEAN NOUVEL. (2024c). National Museum of Qatar. <http://www.jeannouvel.com/en/projects/museum-national-du-qatar/>
- JEAN NOUVEL. (2024d). Louvre Abu Dhabi. <http://www.jeannouvel.com/en/projects/louvre-abou-dhabi-3/>
- KAYA, Y. (2021). Sanatta Trompe L'oeil Tartışmaları: William M. Da-Vis'in "Bir Tablo Arkası" ve Andy Warhol'un "Brillo Kutusu" Örnekleri. *The Journal of Academic Social Science*, 8(111), 351-367.
- LANE, R. J. (2008). *Jean Baudrillard*. Routledge, London.
- LITTLE, S. (2016). *...izimler-Sanatı Anlamak*, 5. Baskı, İstanbul: YEM Yayın- 121, 34.
- MAINE, B. (1991). Late Nineteenth-Century Trompe L'Oeil and Other Performances of the Real. *Prospects*, 16, 281-295.
- MASCOLO, O. (2018). The Hague. Ateliers Jean Nouvel completes the new European Patent Office [online]. <https://www.domusweb.it/en/architecture/2018/06/29/the-hague-ateliers-jean-nouvel-completes-the-new-european-patent-office.html>, [10/02/2024].
- NOUVEL, J. (1994). *Jean Nouvel 1987-1994*, El Croquis, Architectural Magazine, Madrid, 65/66.
- NOUVEL, J. (1996). *Interview by Yoshio Futagawa*, A.D.A. Edit, Tokyo, 66.
- OCVIRK, O. G., Stinson, R.E., Wigg, P.R., Bone, R.O., Cayton, D.L. (2013). *Sanatın Temelleri Teori ve Uygulama*, İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları.
- PARK, S. Y. (2022). Characteristics of Simulacra in Elements of Trompe-l'oeil as Seen in Cubist Painting: A Focused Review of Works by Braque. *The Journal of Aesthetics and Science of Art*, 66, 256-276.
- RILEY, T. (1995). "Cartier Foundation for Contemporary Art". *Light construction*. The Museum of Modern Art. New York, pp. 54-59.
- SOMERVILLE, K. (2020). Trompe l'oeil: The Art of Deception. *The Missouri Review*, 43(4), 141-159.
- SÖNMEZ, M. (2011). Çağdaş Mimarlıkta Cephe/Yüzey Kavramı Tartışmaları. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- SÖZEN, M. ve Tanyeli, U. (2014). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- TRINCAL, A. (2009). Jean Nouvel et ses ateliers. *Le Journal de l'École de Paris du management*, (4), 39-44.
- WADE, N. J., & Hughes, P. (1999). Fooling the eyes: trompe l'oeil and reverse perspective. *Perception*, 28(9), 1115-1119.
- YILMAZ, S. (2022). Trompe l'oeil Tekniği ile Doğa Estetiğine Öykünen Seramik Ağaclar. *Sanat Tarihi Dergisi*, 31(1), 1-21.